

weet te vertellen van honden of katten, die in manden opgesloten, over verre afstanden vervoerd werden, en terug kwamen in hun oude huis. Er gaat haast geen week om, waarin men zulk een verhaal niet in de courant vermeld vindt. Merkwaardig is in dit opzicht de hond van de aartshertogin Maria Regina, die, van Menton naar Weenen gebracht, na verloop van eenigen tijd te Menton terug kwam. Bory de Saint-Vincent verhaalt het volgende: bij den ingang van het Hôtel de Nivernais stond een schoenpoetser, eigenaar van een zwarten poedel, die hij gedresseerd had om schoenen te poetsen. De hond werd aan een Engelschman verkocht. Vijftien dagen later was de hond weer bij den ingang van het Hôtel de Nivernais.

Nog merkwaardiger echter, en waarvan de geloofwaardigheid niet in twijfel kan worden getrokken, is het verhaal van den ezel van Gibraltar, hetwelk vermeld wordt in het werk van Houzeau, getiteld: *Etudes sur les facultés mentales des animaux*. In Maart 1816 laadde het Engelsche fregat *the Ilster* te Gibraltar onderscheidene dieren. Er stak een storm op toen het schip bij de kaap Gat, op de kust van Spanje was, meer dan drie honderd kilometer van Gibraltar. De toestand van het schip was kritiek, de dieren werden in zee geworpen, op hoop dat zij zwemmende het land zouden bereiken. Een ezel, onder anderen, gelukte dit. Hij had vroeger aan den beul behoord, en diende voorheen om de misdadigers, die gegeeseld werden, aan hem vast te binden. Daarom had hij gaten in de ooren, volgens een oud spaansch gebruik, en dit merk maakte dat geen ander hem wilde hebben. Zodoende aan zich zelf overgelaten, ging hij in volkomen vrijheid zijn eigen weg zoeken. Het land was hem onbekend, maar de richting van zijn woonplaats was in zijn ziel gegrift. Binnen weinige dagen vond men hem weer in zijn stal en aan zijn krib te Gibraltar.

Ook bij den mensch bestaat dat begrip van orientatie, ofschoon veel minder ontwikkeld dan bij de dieren. Dit is misschien wel een gevolg van de beschaving. Bij een leven in de open lucht, door jagers, wilden, enz., kan het toch zekere mate van ontwikkeling verkrijgen. De Roodhuiden van Noord-Amerika weten met groote zekerheid hun pad te vinden (zie *de Padvinder* van Fennimore Cooper) op vlakten en in bosschen.

Hoe moeten wij zulke feiten nu verklaren? Kunnen wij een orientatiezin als een bijzonderen zin aannemen? en wat zijn de zintuigen van dien zin? Wij zullen zien dat geen van alle verklaringen, die er tot heden van gegeven zijn, ons kan bevredigen.

Wallace en Croom Robertson spreken over den reukzin. Als een in een mand vervoerd dier zijn weg terug vindt, is dit door de reeks van geuren, die hij op zijn weg vindt en die hij vervolgens in omgekeerde orde weervindt. Het is wel zeker, dat de reuk van den hond en van eenige andere dieren wonderbaar scherp is, en dat, zooals Croom Robertson zoo terecht zegt, de wereld van den hond bovenal een wereld moet zijn van onafgebroken gezichts- en reuk-indrukken. Doch in ons tegenwoordig geval is deze verklaring onvoldoende. Zonder te rekenen dat de wind de geuren verplaatst,